

*Mieke Voogd
& Joris Brenninkmeijer
over klimaat en coaching*

Klimaatgesprekken

Als we klimaatverstoring niet snel aanpakken staan ons meer overstromingen en bosbranden te wachten dan er nu al zijn. Klimaatverandering roept angst en afweer op. Velen zitten bij de pakken neer of steken de kop in het zand. Anderen krijgen jeuk van 'klimaatgedram'. Er zijn ook mensen die zich daar niet bij neerleggen. Zoals Mieke Voogd en Joris Brenninkmeijer. Zij nemen klimaatgesprekken op in hun coach- en adviespraktijk. Dat maakt nieuwsgierig. Wat zijn dat, klimaatgesprekken? Hoe gaat dat wel of niet samen met coaching? Met wie spreken zij daarover, en met wie niet? Wat hopen ze te bereiken? En hoe verhouden hun inspanningen zich tot geopolitieke en culturele ontwikkelingen, die het klimaatvraagstuk juist naar de achtergrond schuiven?

Auteur: Sijtze de Roos

Klimaatgesprekken, wat zijn dat? Hoe voeren jullie die?

Mieke: Heel simpel: gesprekken over klimaatverandering en duurzaam gedrag. Wij zijn aangesloten bij de Nederlandse Stichting Klimaatgesprekken die rond 2016 het concept heeft overgenomen van Carbon Conversations uit Engeland. De inzet is om het sociale kantelpunt dichterbij te brengen waarop mensen duurzamer keuzes gaan maken. Veel mensen maken zich zorgen over klimaatverandering, maar lang niet iedereen maakt daarbij pas-

sende gedragskeuzes. Dus daar praat je dan over met elkaar, op een positieve en verbindende manier.

Dat is een belangrijk aspect, want heel vaak houden mensen zich stil, ikzelf ook trouwens in allerlei situaties. Het is spannend om je uit te spreken. Er zijn altijd wel mitsen en maren. Toch kun je het er over hebben welke afwegingen je maakt, en daar kun je goede gesprekken over hebben. En zo leer je de ander ook beter kennen.

Joris: Het gaat er niet om de ander te overtuigen. Vaak is het idee dat 'ze' iets fout hebben gedaan of dat je de ander moet bekeren. Het gaat om de dialoog. Dat doen we te weinig en dat kan zelfs, of juist, met iemand die er heel andere gedachten over heeft. Dan kan het een heel interessant gesprek worden.

**Hoe doen jullie dat in coaching?
Brengen jullie dan het klimaat ter
sprake, terwijl de coachee met
carrièrevragen zit?**

Mieke: In coaching hebben we het niet rechtstreeks over het klimaat, maar met een knipoog hebben we wel iets tegenover de groei-mindset van Carol Dweck gezet: een kringloop en een krimp-mindset. De kringloopgedachte gaat eigenlijk over de context. Waar ben je als individu onderdeel van? Dat is al een mooie coachvraag. Je bent deel van een team, van een gezin, van een familie, van een organisatie, van een vriendenclub, en hoe verhoud je je daartoe? Dan heb je andere coachgesprekken dan wanneer je uitgaat van het individu dat beter moet leren werken alsof je de context ongestraft kunt negeren. Terwijl je ook kunt kijken naar anderen in die context, hoe zij daar in zitten en hoe je kunt samenwerken om zaken aan te kaarten. En dan om je taal denken, mensen kunnen coachjargon intimiderend vinden.

**Naast coaching en supervisie bieden
jullie ook seminars en workshops
aan. Welke rol geven jullie daarin aan
klimaatvragen?**

Joris: Wat we in onze klimaatworkshops in een reeks van zes avonden doen, is aan de hand van thema's als voedsel, wonen of reizen bekijken hoe je jouw ecologische voetafdruk kunt verminderen, dat je daarnaar handelt, als het ware je handafdruk versterkt. Dat is de ene kant. De andere kant is bewustwording. Wij hebben wel een mening, maar het heeft geen zin anderen daarvan te overtuigen, of te proberen hen jouw kant op te duwen. Dat werkt niet.

Mieke: daar zit ook klimaatpsychologie achter. Als je gesprekken zo voert als Joris net zei, de ander niet aanvalt, dan hoeft hij ook niet in de verdediging te gaan. Dan is er ruimte. Voor mij is het belangrijk om klimaatgesprekken niet alleen te voeren uit zorg voor het milieu, maar ook om die gesprekken te voeren 'over de kloof tussen mensen heen'. Het baart me minstens zo veel zorgen dat groepen tegenover elkaar komen te staan en elkaar niet meer spreken. Hoe kunnen we weer met elkaar in contact komen? Ik vind het mooi om dat aspect bij klimaatgesprekken voorop te stellen. Als je eerst maar contact met elkaar hebt, dan kan er veel.

**Om het gesprek open te houden zien
jullie af van overtuigen en moraliseren.
Dat zal best gaan zolang je met mensen
praat die open staan voor andere
benaderingen. Maar niet iedereen heeft
die ruimte. De vraag is daarom: wie
bereiken jullie en wie bereiken jullie
niet?**

Joris: de mensen die we bereiken zijn over het algemeen theoretisch opgeleid, mensen die zich veel zorgen maken over klimaatverandering, soms tot depressie aan toe. Die soms ook niet meer willen vliegen, er wat aan proberen te doen.

Wie we niet bereiken zijn praktisch geschoolden. En mensen die zeggen 'na mij de zondvloed'. Er moet een bepaalde bereidheid zijn,

We bekijken hoe je
voetafdruk als het ware je
handafdruk versterkt.

een verlangen naar wat je nu zelf kunt doen om dit probleem aan te pakken. Ik weet niet of dit beperkte bereik een nadeel is. Je kunt ook zeggen dat we zo als het ware een steen in de vijver gooien, en dat de kringen in het water daardoor wijder worden. Al die mensen kennen ook weer mensen, en zo verspreidt het gesprek over klimaatvragen zich.

Dat gaat me iets te snel. Een beter klimaat komt er niet zonder al die anderen. Hoe ga je die erbij betrekken als velen daarvan juist afknappen op de soms mateloze arrogantie van ons soort beter gesitueerde mensen, met genoeg geld en tijd voor coaching? Luisteren jullie bijvoorbeeld ook naar werknemers van Tata Steel, die trots zijn op het mooie staal dat ze maken, en tegelijk met de nek worden aangekeken, hun baan dreigen te verliezen?

Mieke: Aan die arrogantie van beter gesitueerde mensen zit nog een andere kant, waar ik me steeds meer bewust van word. Uit onderzoek blijkt dat nu juist die groep de grootste ecologische voetafdruk zet en de meeste uitstoot veroorzaakt. Je hoort wel afkeurend spreken over de klimaathobby van de *well to do* van de groep die redelijk bewust leeft, maar die de bijbehorende gedragskeuzes niet maakt. Terwijl de mensen die praktisch opgeleid zijn, en de mensen die weinig te besteden hebben, vaak een kleine voetafdruk hebben. Maar ze voelen zich wel beoordeeld en uit de hoogte

toegesproken door coaches, door 'ons soort mensen'.

Joris: Dat is dan wel de uitgelezen doelgroep van coaches. Daar valt het meeste aan ander klimaatgedrag te winnen.

Dat zou kunnen, zeker als we ophouden om elkaar genadeloos de maat te nemen. Maar er is nog een groep die jullie niet bereiken, en dat zijn de mensen die het voor het zeggen hebben, politici, bestuurders van bedrijven als KLM, Schiphol, Tata Steel, de agro-industrie. Deze mensen zijn beslissend als het gaat om voortgang. Hoe zien jullie dat?

Joris: Dat systeemperspectief deel ik met je. Wat wij proberen is vooral bottom-up zorgen voor verbinding waar we kunnen. Maar ja, hoe helend het ook is om het morele gesprek te voeren, de emoties te erkennen, het blijft wel een beweging van onderop. Het is duidelijk dat er op systeemniveau ook ontzettend veel moet veranderen.

Jullie zoeken het radicale midden. Wat is dat?

Joris: Het midden ligt tussen politieke extremen en tegelijk buiten de gevestigde orde. Het hoopvolle is, dat je in dat midden veel initiatieven ziet. Daar word je vrolijk van. Bijvoorbeeld de Groene Zorgalliantie, waarbij zo'n zeshonderd mensen actief betrokken zijn. Al die mensen zetten zich vrijwillig en met hart en ziel in om de zorg (7% van de CO₂-uitstoot in Nederland) te verduurzamen. Zo zijn er tal van andere ontwikkelingen, kijk de Duurzame 100 van Trouw er maar eens op na. Mieke, jij bent met voedselbossen bezig, kortom, het gonst van de initiatieven. Als nu meer en meer mensen daarmee aan de slag gaan ...

Mieke: Ja, in het dorp Vries hebben we het klimatorium. Het mooie daarvan is dat, hoewel het nog heel kleinschalig is, inwoners zich verenigen in een coöperatie en vandaaruit in samenwerking met overheid, bedrijven en kennisinstellingen projecten op poten zetten.

Mensen die praktisch opgeleid zijn hebben vaak een kleinere voetafdruk dan de milieubewuste *well to do*.

Maar ik zie ook wel andere krachten, big tech, antidemocratische ontwikkelingen, die helemaal de andere kant opgaan. Ik vind dat heel beangstigend; hoe gaat dat uitpakken?

Begrijp ik dat jullie het bewustzijn van de meerlagigheid en de politieke context van het klimaatprobleem proberen te vergroten?

Mieke: Ja, en dan ook de moeilijke vraag onderzoeken naar je verhouding daartoe. Niet in de zin van, hoe trotseer ik die context, hoe ga ik er zo goed mogelijk mee om, maar, welke invloed heeft die die context op mij. Ik ben ook die context, samen met mensen met wie ik een organisatie vorm of een groep waar ik bij hoor.

Niets is maatschappelijker dan het hoogstpersoonlijke individu. Je staat niet boven de wereld die je vormt en waar je deel van uitmaakt. Hoe vrij kun je dan zijn?

Mieke: Wat ik in dit verband een mooi concept vind, is het idee van 'vrijheidspraktijken', ik meen van de filosoof Foucault. Dat kun je in coaching heel mooi onderzoeken; waar vind ik vrijheid, wat is mijn verantwoordelijkheid, hoe benader ik die? Dan heb je een moreel gesprek.

Een moreel gesprek, prima. Maar je wil niet moralistisch betweten. Wat doe je dan wel?

Mieke: We zijn samen onderdeel van het grotere geheel, dus dan maak je dat onderscheid met de ander niet. Dat volgt het kringloopidee dat we er samen inzitten. Ik vind de invalshoek van Marijke Spanjersberg mooi; van grensoverschrijdend gedrag kun je bijvoorbeeld zeggen dat iemand zich daaraan schuldig maakt, maar je kunt ook zeggen dat grensoverschrijdingen in interactie gebeuren. Een analyse van die interactie vergt 'tussentaal'. Dan bekijk je het heel anders. En ik vind dat je daar als coach toch een bepaalde kleur in moet aanbrengen. In de manier waarop je vragen stelt. Als je helemaal meegaat in het individuele of prestatiegericht,

of in het perspectief van de coachee, dan draag je daar niet aan bij.

Joris: Dat zit ook in het cyclische. Niet zomaar meegaan met iemand die zegt dat hij succesvol is in zijn loopbaan en een volgende stap wil maken, enfin, je kent dat wel. Krimp krijgt meer nadruk als je vraagt 'wat past nou bij je, wat is goed'? Krimp is dan een sterk woord, maar daar kan wel een stap terug onder vallen, of een zijstap, of een betekenis in een andere zin. Ook dat is een andere manier van kijken, een benadering vanuit andere waarden en vanuit een andere intentie. Dat zijn onze voorstellen om in coaching mee te nemen.

Mieke: Ik heb daar een mooi voorbeeld van. Ik coach een hoge ambtenaar. Hij maakt zich zorgen over hoe er steeds meer en makkelijker mensen in het bestuur komen die heel weinig kennis van zaken hebben. Hij zit daarmee, want als ambtelijke organisatie werk je voor het bestuur, ook al is dat niet van jouw politieke voorkeur. Dat is democratie. We hebben in coaching onderzocht of dit kennistekort voordelen zou kunnen hebben. Dat het eenvoudiger kan, dat we kritischer kijken naar wat we allemaal hebben opgebouwd aan eindeloze verantwoording, onderbouwing, aan al die procedures en al die uitzonderingen daarop waarmee de gemeente de hele tijd druk is. Misschien keren we terug naar een simpeler, eenvoudiger niveau dat voor ons allemaal beter te volgen is.

Er is sprake van een vergaande juridisering van het bestuur. Alles is in regels verrat, op Europees, landelijk, regionaal en gemeentelijk niveau. Met als gevolg dat er eigenlijk geen politiek gesprek meer mogelijk is. Dat beleven mensen als vervreemdend; zie de toeslagenaffaire. Je hoort mensen dan ook zeggen dat dit hun wereld niet meer is. En dat speelt allemaal mee als je het over het klimaat wil hebben.

Mieke: Inderdaad, je kunt klimaat niet los zien van al die andere onderwerpen waar we het over hebben gehad.

Joris: Ik denk dat klimaatgesprekken een van de stemmen vertegenwoordigt in de maatschappelijke dialoog. Recent verscheen een boek van Hans Vermaak, *De logica van de lappendeken*, over zijn idee van dit soort complexe veranderingen. We hebben te maken met één grote lappendeken, die een bepaalde logica, structuur heeft; alles zit er wel ergens in, en je hebt alles nodig voor een antwoord. Je zou ook Milieudefensie kunnen sponsoren, of je bij Extension Rebellion (XR) aansluiten, of je zou een waterpompenbedrijf kunnen beginnen, of je zou de politiek in kunnen gaan. Er zijn allerlei ingangen voor collectieve interventies. Het leuke van klimaatgesprekken is, dat ze een brug slaan tussen het individuele en het collectieve.

Ik vind dat XR gelijk heeft, maar ik heb mijn bedenkingen bij het zich vastlijmen aan schilderijen, waarbij ze de ene fragiele waarde – die van eenmalige kunst – in lijken te ruilen voor de andere: de kwetsbare natuur. En dat in een tijd waarin kunst als een quantité négligeable wegbezuinig dreigt te worden. Hoe staan jullie tegenover klimaatactivisme?

Joris: Je hebt de radicale flank nodig voor maatschappelijke en sociale bewustwording en vernieuwing. Uit herhaald onderzoek blijkt dat de maatschappelijke acceptatie van een bepaald thema – zoals het klimaatprobleem – gebaat is bij dit soort activisme. Dat geeft gematigden een enorme push. Daarmee wordt zo'n issue mainstream en krijgen machthebbers het gevoel dat ze er toch iets mee moeten, want anders schuiven de mensen wel heel erg naar die extreme flank. Dus activisme heeft allerlei effecten; de burgerrechtenbeweging in Amerika is een goed voorbeeld. Wat ik zelf aansprekend vind van XR, is dat ze consequent geweldloos werken, dat ze hun doelstelling heel duidelijk hebben afgebakend.. Zelf ben ik niet zo'n activist; ik ga niet op de A12 staan. Wat wij doen met klimaatgesprekken vind ik meer aansluiten bij het begelei-

dingsvak, om een verbinder te zijn tussen de verschillende stemmen in het debat.

Activisme roept ook backlash op, hoe radicaler, hoe sterker de reactie. Dat is een strategisch probleem voor alle protestbewegingen. Zo verdwijnt hun boodschap onder de ergernis die ze kennelijk oproepen.

Mieke: Ja, die kans is er ook, die backlash is er. Zelf heb ik gekozen voor klimaatgesprekken vanwege het verbindende karakter. Ik draag liever niet bij aan verdere polarisatie. Maar ik ben wel activistischer.

Omdat ik wilde ervaren hoe dat is, heb ik eens meegedaan aan een actie van XR, hier bij het vliegveld van Eelde, en dat is me slecht bekomen. Enerzijds de intimidatie door veel politie te paard tegen een paar demonstranten. Hoe alles gefilmd werd, hoe jongeren uit het dorp op ons afkwamen en ons bedreigden, terwijl die demonstratie geweldloos en ludiek was: zingen, dansen, niks gevaarlijks. Ik heb dat als onaangenaam ervaren. Moet je dat wel willen, dat dorpsgenoten zich zo tegen je keren? Van een vriendin die bij een recente bezetting van de A12 in Den Haag was, hoorde ik hoeveel politie daar aanwezig was, hoe er geschreeuwd werd door die agenten, hoe een waterkanon werd gebruikt, wat helemaal niet nodig was. En de berichtgeving daarover is ook al eenzijdig en negatief: alleen maar over het aantal arrestanten. Zo zijn we nog maar een klein stukje verwijderd van een overheid die demonstraties gaat inperken en verbieden, en demonstranten gaat arresteren, net als in Engeland. Dat maakt me echt kwaad. Die mensen daar op de A12 hebben steun nodig, die staan er niet voor hun eigen plezier.

In dit verband toch even een gewetensvraag. Politieagenten zijn ook mensen. Zou je een agent die getraumatiseerd is, omdat er elke keer weer stenen naar hem worden gegooid, die elke keer weer wordt uitgescholden bij demonstraties – ja,

ook bij klimaatacties – zou je die willen coachen?

Het eensluidend antwoord is, ja. Mieke vervolgt: Er zijn klimaatcoaches bij XR betrokken. Niet al deze coaches zijn activistisch, maar die zijn er wel bij. Zelf herken ik die. Maar kan ik mezelf wel opsplitsen, als coach het radicale midden zoeken en als privépersoon vol in de activistische modus gaan? Daar ben ik nog niet uit.

Joris: Wat hebben coaches in het algemeen met het klimaatvraagstuk te doen? Mijn stelling is dat coaches buitengewoon goed staan opgesteld om een bijdrage te leveren. Ze kunnen goed luisteren, ze kunnen goede vragen stellen, ze zijn gericht op verbinding. Tja, als al die coaches iets doen, kun je aardig wat mensen bereiken en het klimaatgesprek meer wederkerig helpen maken. Kom op, coaches, aan de slag.

Mee eens. Ik vind al heel lang dat coaches zich veel te weinig bezig houden met maatschappelijke thema's, waarvan het klimaat wel een van de meest urgente is.

Joris: Als je met ontwikkeling bezig bent in een wereld waar zo veel aan de hand is, kun je wel met je rug naar die wereld toe gaan staan, en je beperken tot individuele groei, maar dat is volgens mij niet langer houdbaar. Mieke: Je kunt het persoonlijke niet los zien van organisatorische en maatschappelijke

ontwikkeling. Een bekend uitgangspunt van coaching is dat je neutraal bent, onpartijdig. Volgens mij is dat een mythe. Je kunt beter nadenken over waar je eigenlijk aan bijdraagt als je mensen, of een team, of een organisatie begeleidt. Dat je helder bent over waar je staat. Ik denk dat neutraliteit een fictie is.

De oproep is duidelijk: Aan de slag. Met alles wat maatschappelijk niet deugt, met alles waar mensen klem in komen te zitten. Om te beginnen met klimaatverandering. ■

Mieke Voogd en Joris Brenninkmeijer zijn compagnons in Bureau Begeleidingskunst. Hun missie is het begeleiden van moedige gesprekken die bijdragen aan een leefbare toekomst. Ze zijn verbonden aan de Stichting Klimaatgesprekken en begeleiden workshops, inspiratiesessies en gesprekken over duurzame keuzes. Zij dragen graag bij aan het vak en vakontwikkeling. Van hun hand verschenen artikelen over ruimte in het helpende gesprek, roofbouw en krimp, kringloop en de begeleider. Samen schreven zij het boek *De juiste vraag. De kunst van het vragen stellen in coachende gesprekken* (2020). In 2023 verscheen het boek *De tijdgids*, geschreven door Joris waarin hij de betekenis van tijd voor coaching onderzoekt.
<https://bureaubegeleidingskunst.nl>